

Зовнішніми факторами, які можуть призвести до тривалого й руйнівного стресу, стають ситуації з підвищеним внутрішнім емоційним напруженням (неординарна поведінка студентів, конфлікти в колективі, надмірний контроль із боку адміністрації, необхідність швидко прийняти відповідальне рішення, перевантаженість різними дорученнями). Інколи викладачу доводиться стримувати в собі роздратування, гнів, тривогу, що згубно позначається на його здоров'ї. Останнім часом синдром ЕВ у викладача все частіше спостерігається через збільшення робочого часу за рахунок праці вдома, що призводить до незадоволеності професійним статусом. Також простежується деяка суперечність між виконанням професійних вимог, які неухильно підвищуються, й ефективною реалізацією себе в професії [1].

ЕВ розвивається поетапно, для кожного етапу характерні ознаки, що викликаються певними факторами:

- фаза напруження, запускає механізм емоційного вигорання, включає кілька симптомів – «переживання психотравмуючих обставин», «незадоволеність собою», «загнаність у клітку», «тривога й депресія»;
- фаза резистенції. ЕВ розвивається як опір психологічних захистів внутрішніх ресурсів людини на тлі таких симптомів як «неадекватне вибіркове емоційне реагування», «розширення сфери економії емоцій», «редукція професійних обов'язків»;
- фаза виснаження, характеризується вираженим зниженням загального енергетичного тону й ослабленням діяльності нервової системи.

У викладача вищої школи можуть проявлятися такі руйнівні симптоми як агресивні й занепадницькі почуття, переживання провини й залежності; психосоматичні нездужання, переживання, безсоння, негативне ставлення до роботи та інше. Спеціаліст, який потерпає від синдрому вигорання, нездатний вести ефективну професійну діяльність [2].

Запобігання формуванню синдрому ЕВ викладачів базується на програмі особистого розвитку з удосконаленням навичок стійкості до професійного тиску, а також надання психологічної допомоги зі збереження психічного й емоційного здоров'я. Важливі семінари щодо правильного планування часу й підвищення стресостійкості; релаксаційні тренінги з формуванням навичок подолання стресу; зміцнення внутрішніх ресурсів задля протистояння ЕВ.

Список використаної літератури

1. Исследование психоэмоциональных и поведенческих компонентов эмоционального выгорания у педагогов с различным стажем работы /Бутова Л.А., Бычкова Е.С., Лыткина А.В. //Известия Волгоградского государственного педагогического университета. — 2019. — №3 (136). —С. 15-21.
2. Проблема профессионального выгорания педагогов высшей школы /Маликова И.А. //Вестник Донецкого педагогического института. —2017. — №1. —С. 288-296.
3. Проблема синдрому емоційного вигорання вчителів у працях українських дослідників /Гричук О.В. //Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України. — 2013. — С. 358-262.
4. Adina, Colomeischi. (2015). Teachers Burnout in Relation with Their Emotional Intelligence and Personality Traits. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 180. 1067-1073. 10.1016/j.sbspro.2015.02.207.
5. McLean, Deija & Eklund, Katie & Kilgus, Stephen & Burns, Matthew. (2018). Influence of Teacher Burnout and Self-Efficacy on Teacher-Related Variance in Social-Emotional and Behavioral Screening Scores. School Psychology Quarterly. 34. 10.1037/spq0000304.
6. Mérida-López, Sergio & Extremera, Natalio. (2017). Emotional intelligence and teacher burnout: A systematic review. International Journal of Educational Research. 85. 121-130. 10.1016/j.ijer.2017.07.006.
7. Shen, bo & McCaughy, Nate & Martin, Jeffrey & Garn, Alex & Kulik, Noel & Fahlman, Mariane. (2015). The Relationship Between Teacher Burnout and Student Motivation. British Journal of Educational Psychology. 85. 10.1111/bjep.12089.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА КАФЕДРІ ДИТЯЧОЇ ТЕРАПЕВТИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ З ПРОФІЛАКТИКОЮ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Кулай О.О., Ващенко І.Ю.

Українська медична стоматологічна академія

Компетентне використання інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість підвищити рівень пізнавальної активності, розширює і збагачує інформаційний потенціал студентів, адаптує їх до життя й роботи в інформаційно насиченому суспільстві.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, дистанційне навчання, навчальний процес, студенти.

Competent use of information and communication technologies provides an opportunity to increase the level of cognitive activity expands and enriches the information potential of students, adapts them to life and work in an information-rich society.

Key words: information and communication technologies, distance learning, educational process, students.

З початком глобальної пандемії коронавірусної інфекції CoViD-19, викликаній коронавірусом SARS-CoV-2, освітні заклади всього світу перейшли на дистанційне навчання. Якість і організація педагогічного процесу змінюються за використання телекомунікаційних технологій, а це значить, що неминуче виникає необхідність розгляду методологічних основ організації віртуального освітнього процесу й можливості використання традиційних педагогічних методів у даних умовах [1]. При цьому важливим є реалізація сучасної концепції віртуального навчання: воно починає розглядатися не просто як віддалений інструктаж, а як рівний за можливістю традиційному способу надати людині глибокі знання [2].

Сьогодні ні в кого не викликає сумнівів та роль, яку відіграють інформаційні й комунікаційні технології в освіті.

Проте застосування їх у навчальному процесі найчастіше зводиться до використання комп'ютерних підручників і тестових оболонок. Цього, звісно, недостатньо, щоб говорити про цілісну систему використання педагогічних можливостей комунікаційних технологій у навчальному процесі [3]. Ці технології будуть «працювати» тільки в тому випадку, якщо дозволять максимально «ущільнити» час передачі, отримання й засвоєння знань, що дозволить освітньому процесу йти в ногу зі стрімким потоком інформації, відповідати її швидкому оновленню.

Нині й наш ЗВО реалізує проекти дистанційної освіти. Ефективність такого навчання залежить від різних факторів, у тому числі від ефективної взаємодії викладача й студентів, педагогічних технологій, які використовують, ефективності розроблених методичних матеріалів і способів їх доставки, ефективності зворотного зв'язку [4]. На кафедрі застосовуються кілька форм дистанційного навчання: установча сесія, розсилка електронних лекцій і посібників, листування студента з консультантом, листування викладача зі студентом, самостійна робота студента, поточна екзаменаційна сесія, підготовка й захист історії хвороби, випускна екзаменаційна сесія, телеконференції різних видів. Установча сесія передбачає знайомство з групою, тестування, вступні заняття, рекомендацію літературних джерел, вирішення організаційних питань. Спілкування зі студентами відбувається шляхом консультацій із використанням електронної пошти, занять у вигляді телеконференцій, електронного тестування, заповнення бази знань у оболонках експертних систем.

Основними засобами віртуальної комунікації між студентами й викладачами кафедри стали відеоконференції в групах, індивідуальні чати, листування електронною поштою, сторінка кафедри на сайті академії. Такого роду телекомунікаційне міжособистісне спілкування виконує освітню функцію, оскільки характеризується закритістю (обмеженість чисельності учасників), широтою комунікаційних каналів (мультимедійність), регламентованістю спілкування (розклад занять, тематика спілкування, контроль за результатами діяльності учасників).

Кафедра має елементи, які є частиною академічного віртуального навчального середовища студентів: розклад занять, який є частиною академічного розкладу, інформація про дисципліни, що викладаються на кафедрі, матеріали до них – лекції, відео, презентації і т. п.; додаткові ресурси – посилання; а також інструменти для оцінювання – іспити, змістові й підсумкові модульні контролю, завдання і т. п.; засоби комунікації – електронна пошта кафедри, чати, соціальні мережі й т. п.; засоби управління для викладачів і студентів. Інструменти для документування, статистики й контролю якості; інструменти для створення контенту.

Щоб студенти були активними учасниками навчального процесу, а не слухачами чи спостерігачами, викладачі використовують завдання з різними типами залучення: відповіді на запитання голосом, підключивши мікрофон, подивитися на слайд, скачати матеріали, періодично виводити в ефір студентів, пропонуючи продовжити фразу; проводять тести й голосування під час конференції, влаштовують сесії запитань і відповідей (наприклад, щодо написання історії хвороби студентами 4 і 5 курсів).

Необхідно зазначити, що можливість створення й інтеграції віртуального навчального середовища у вищій школі в основному залежить від умотивованості й викладачів, і студентів щодо його використання в процесі навчання й викладання; рівня технічного оснащення вишу, яке дозволяє використовувати сучасні платформи для створення віртуального навчального середовища; постійного підключення до високошвидкісного Інтернету всіх учасників навчального процесу з метою проведення діяльності співтовариства; відповідного рівня інформаційно-комунікаційно-технічної грамотності всіх учасників навчального процесу.

Можливо, важливіше завдання сучасної освіти полягає в тренуванні інтелекту, логічного мислення засобами загальнонаукового підходу. Тому багато часу в навчальному процесі займає самостійна робота студентів із використанням комп'ютерів. До того ж, у виші має формуватися готовність лікаря до безперервної самоосвіти, особливу роль у цьому процесі має й може відігравати самостійна робота. Дидактичний потенціал інформаційних і комунікаційних технологій ефективно використовується в таких педагогічних ситуаціях як пред'явлення навчального матеріалу, оцінка результатів самонавчання в інтерактивному розвивальному середовищі, інтенсивний тренінг, рольова гра, пошук інформації, комунікативна діяльність, самопрезентація. Реалізація цього потенціалу – одна з умов навчання студентів методів самостійної роботи. При цьому конкурентне студентське освітнє середовище може виступити каталізатором, що забезпечить підвищення результативності самостійної роботи.

Як і раніше, провідною формою організації навчального процесу в ЗВО залишається лекція [5]. У деяких ситуаціях лекційна форма не може бути замінена іншою, наприклад, коли навчальний матеріал із конкретної теми в наявних підручниках застарів, коли окремі теми складні для самостійного опрацювання або за основними темами є протиріччя. Під час карантину тексти лекцій співробітників кафедри з презентаціями надаються студентам у режимі вільного доступу. Саме комп'ютерна програма з конкретного курсу дозволяє студентам багаторазово переглядати лекції й опанувати навчальний матеріал зі швидкістю, що відповідає їхнім можливостям. Викладачі проводять кілька консультацій онлайн із подальшим контролем результатів їх обов'язкового самостійного вивчення студентами шляхом листування в пошті або соцмережах.

Отже, компетентне використання інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість підвищити рівень пізнавальної активності студентів, розширює і збагачує їхній інформаційний потенціал, адаптує до життя й роботи в реальних умовах, навчає жити в інформаційно насиченому суспільстві, а також є потужним мотиваційним інструментом для підтримки особистісно орієнтованого навчання й самовдосконалення здобувачів освіти.

Список використаної літератури

1. Інформаційні комп'ютерні технології як складова навчального процесу / Каськова Л.Ф., Андріянова О.Ю., Карпенко О.О., Хміль О.В. [та ін.] / Реалізація закону України «Про вищу освіту» у вищій медичній та фармацевтичній освіті України: матеріали Всеукр. навч.-науч. конф. з міжнар. участю, присв. пам'яті ректора члена-кореспондента НАМН України, професора Леоніда Якимовича Ковальчука (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку), (21-22 травня 2015 р.). – Тернопіль, 2015. – С. 178-179.
2. Удосконалення якості підготовки лікарів-стоматологів шляхом застосування інформаційних комп'ютерних технологій / Л. Ф. Каськова, О. Ю. Андріянова, О. О. Карпенко [та ін.] // Актуальні питання якості медичної освіти : матеріали XIII Всеукр. наук-практ. конф. з міжнар. участю, Тернопіль, 12–13 травня 2016 р. – Тернопіль, 2016. – Т. 2. – С. 117-119.
3. Остапівська І. Сучасні інформаційні технології навчання : Практикум / Ірина Остапівська. – Луцьк, 2014. – 32 с.

4. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. / Т.І. Коваль. – К. : Вид. центр НЛУ, 2009. – 380 с.
5. Кругликов В.Н. Лекция в эпоху информационного общества и ее перспективы в будущем //Научно-технические ведомости СПбГПУ. Гуманитарные и общественные науки. – 2017. – Т. 8, № 1. – С. 142-151.

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО СПРИЙНЯТТЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЛЕКЦІЯХ ІЗ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Куценко Н.П., Сизоненко Н.В., Твердохліб Н.Ю.

Українська медична стоматологічна академія

Розглянуто методичні прийоми, які застосовуються викладачами у викладанні хімічних дисциплін на фармацевтичному відділенні медико-фармацевтичного коледжу.

Ключові слова: метод навчання, методичний прийом, лекція, наочність, проблемна ситуація.

The article deals with the methods that are used in the process of teaching chemical subjects at the pharmaceutical department of the Medical-pharmaceutical College.

Key words: teaching method, methodical technique, lecture, visual aids, problem-based situation.

Модернізація української освіти вимагає застосування нових підходів у викладанні, спрямована на зміну підходів до методик викладання, розширення арсеналу методів і методичних прийомів задля забезпечення сприятливих умов для якісного засвоєння знань студентами.

Вибір методів і методичних прийомів займає важливе місце в плануванні навчального процесу. Метод навчання – це спосіб взаємопов'язаної діяльності викладача й студентів, спрямований на засвоєння знань, формування вмінь і навичок, розвиток професійних та інтелектуальних здібностей студентів як майбутніх спеціалістів. Прийом – це окремий компонент методу, який підсилює його ефективність, тобто підсилювач методу [1]. Чим багатший арсенал прийомів у структурі методу, тим він повноцінніший і ефективніший.

Особливістю лекцій із хімії є необхідність стисло й логічно представити навчальний матеріал, пояснювати складні терміни, розкрити механізми реакцій, аналізувати й показати зв'язок між будовою молекули і властивостями речовини та ін. Адже фахова діяльність фармацевта вимагає від нього знань хімічної структури препарату і його фармакологічної дії, яка безпосередньо залежить від хімічної будови.

Швидким засобом передачі значного обсягу навчальної інформації великій аудиторії протягом короткого часу є лекція. Дуже важливий глибоко продуманий відбір матеріалу для лекцій із метою показу багатства, яке міститься в наукових знаннях. На початку лекції звертаємо увагу студентів на актуальність теми й ознайомлюємо з планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Лише логічно й послідовно викладена інформація свідомо сприймається студентами.

Зміст лекції має бути цікавим, інтригувати аудиторію фактами, досягненнями вітчизняної й зарубіжної науки, статистичними даними. Особливо це стосується вступної лекції. Необхідно використати такий варіант викладу, який викликає в студентів почуття захоплення і здивування можливостями науки, вченими, які відкривають її закони, вселяє у молоді серця активне бажання пізнавати нове.

Так, на перших лекціях із дисциплін «Неорганічна хімія», «Аналітична хімія», «Органічна хімія», «Фармацевтична хімія» звертаємо увагу студентів на цікаві факти з історії цих наук, відкриття фундаментальних законів та ін.

У лекції застосовуємо такі прийоми як класифікація, систематизація, порівняння, зіставлення, аргументація, доведення, узагальнення, акцентування уваги на головному, використання наочності, демонстраційного матеріалу. Акцентування уваги на найважливішому досягається і за допомогою інтонації, і попереднім акцентуванням уваги на головних думках, варіативне їх повторення в стислій формі. Використовуємо різні засоби подання інформації: малюнки, фотографії, схеми, таблиці, графіки, анімації, відеофрагменти, що сприяє кращому розумінню поданого матеріалу. Це забезпечує перетворення усної інформації у візуальну форму технічними засобами навчання.

Наприклад, у лекції «Хімічні реакції. Швидкість хімічних реакцій» класифікацію хімічних реакцій і залежність швидкості реакції від різних факторів подаємо у вигляді схем, ознаки хімічних реакцій ілюструємо фотографіями й малюнками, поняття швидкості хімічної реакції – графіками, залежність швидкості реакції від концентрації реагуючих речовин, температури, наявності каталізатора – демонстрацією відеодослідів та ін.

Наочне представлення інформації у вигляді фотографій, малюнків, графіків має не тільки доповнювати словесну інформацію, а і самим бути носіями змістовної інформації. Схеми й таблиці дозволяють перекодувати текстову інформацію в графічну, систематизувати й конкретизувати матеріал. Вони допомагають урізноманітнити лекцію й зацікавити слухачів. Завдяки цьому виникає цілісне і структуроване розуміння теми. Хімія – досить складна наука, їй властива значна абстрактність, тому вимагає візуалізації. Важливим елементом у презентації, якою супроводжується лекція, є анімація. Вона дозволяє змодельовати процеси, які неможливо побачити. Рух окремих частин слайда привертає й загострює увагу студентів. Демонстрація відеофрагментів сильніше емоційно впливає на людину, сприяє покращенню розуміння й запам'ятовування процесів, які демонструються на екрані. Тому хімічні властивості речовин добре ілюструють відеофрагменти дослідів.

Лекція активізує мислення студентів, якщо вона кваліфіковано прочитана, уважно вислухана і зрозуміла [2]. Студенти активно працюють на лекції, краще засвоюють матеріал, якщо викладач наводить приклади з життя, звертається до студентів із запитаннями, на які вони мають знайти відповідь. Вирішення питання створює можливість уточнити, скорегувати й закріпити знання студентів. Це сприяє здійсненню зворотного зв'язку студент – ви-